

درد سرببی سین سفره هفت سین

ماهی قرمز هم تهدیدی برای سلامتی و هم برای چرخه محیط زیست است

معصومه متین‌نژاد | اوایل دهه ۹۰ بود که موی از ماهی قرمز هراسی در کشورمان به راه افتاد؛ بعد هم پویشی به اسم «نه به خرید ماهی قرمز» ماند. هر موضوع دیگری هم، پس از چند سالی تب آن خوابید و همه چیز به فراموشی سپرده شد. مسئله‌ای که بیش از آسیب‌های سلامتی آن، ضرر و زیان‌هایی که برای چرخه محیط زیست کشورمان دارد، بحث برانگیز شده و کارشناسان این حوزه را دچار چالش کرده است. این موضوع هر سال با نزدیک شدن به روزهای پایانی سال و خریدهای نوروزی نگرانی‌ها را تشدید می‌کند. مسئله‌ای که گره‌گور آن فقط به دست من و شما بازمی‌شود. اگر می‌خواهید بدانید درباره چه چیزی صحبت می‌کنیم، گزارش امروز ما را حتماً بخوانید.

مشکل ماهی قرمزها کجاست؟

ماهی‌های قرمز به ظاهر بسیار بی‌آزار هستند ولی شاید ندانیم که از ۲۰ سال پیش به این طرف تهدیدی جدی برای چرخه محیط زیست کشورمان محسوب می‌شوند. حتماً می‌پرسید چگونه؟ ماهی قرمز ماده بدون حضور ماهی نر و با استفاده از اسپرم دیگر ماهیان نر گونه‌کیورماهیان تخمک‌های خود را با رور و ماهی ماده تولید می‌کند. همین امر سبب تولید تصاعدی این نوع ماهی و تبدیل شدن آن به گونه‌ای مهاجم می‌شود که پیامدهای زیادی برای محیط زیست کشورمان دارد. مانند:

- این ماهی همه چیزخوار است، یعنی به راحتی منابع غذایی دیگر ماهیان و آبزیان را می‌خورد.
- این ماهی در صورت دردسترس بودن منابع غذایی دائم در حال خوردن است.
- به سرعت زاد و ولد می‌کند، در حالی که فقط جنه تزئینی دارد.
- سبب هدر دادن اسپرم کیورماهیان بومی و به خطر افتادن نسل این نوع ماهی‌های می‌شود.
- با خوردن گیاهان آبی افزون بر آلودگی و تیرگی بیش از اندازه آب‌ها، سبب از بین بردن آشیانه و محل تخم‌ریزی دیگر ماهی‌ها و آبزیان می‌شود.
- سبب رشد بی‌رویه جلبک‌های تک سلولی در آب می‌شود.

خرید بی‌رویه ماهی‌های قرمز برای سفره هفت سین که پیشینه فرهنگی هم ندارد، یعنی تقاضا و عرضه بیشتر این نوع ماهی‌ها و تهدید بیشتر محیط زیست کشورمان، علت آن هم به جز رهاسازی این نوع ماهی‌ها در طبیعت پس از سیزده فروردین، تولید مثل بدون ضابطه آن‌ها از سوی دلالت ماهی قرمز است که اضافه فروششان به ویژه گونه‌های ارزان‌تر را بدون نظارت در طبیعت رها می‌کنند.

ماهی قرمز بیمار چه نشانه‌هایی دارد؟

گفتیم که ماهی قرمز می‌تواند ناقل بیماری باشد ولی بیمار نباشد، پس نباید فقط به بیماری ماهی حساس بود. با این همه، برخی نشانه‌هایی که می‌گویید که ماهی بیمار است و نباید آن را خرید یا باید احتیاط بیشتری در برخورد با آن داشت، مانند:

- بی‌اشتهایی و بی‌حالی
- زخم یا قرمزی روی پوست
- خون‌ریزی پوستی
- برآمدگی یا ز دست دادن فلس‌ها
- برآمدگی چشم‌ها یا شکم
- رفتار غیرعادی یا ناتوانی در شنا کردن
- باله‌های جمع، خورده یا ساییده شده
- لکه‌های پنبه‌مانند یا سفید مایل به خاکستری و قرمز
- بدن رنگ پریده و لکه‌لکه شده

چگونه از خودمان مراقبت کنیم؟

- سعی کنید ماهی قرمز را همیشه از مراکز معتبر تهیه کنید و در هنگام خرید هم ماهی قرمزهایی را انتخاب کنید که نشانه‌های سلامتی دارند، مانند تالور رنگ و پولک‌های آن، درخشش چشم‌ها، جنب و جوش زیاد، داشتن تعادل در هنگام شنا کردن و هوشیار بودن نسبت به محیط اطراف.
- به بچه‌ها درباره خطر این نوع ماهی‌ها آموزش بدهید. در صورت بروز اسهال و استفراغ و تب شدید در بچه‌ها بیمار شدنشان با ماهی قرمز را احتمال بدهید.
- از قرار دادن ماهی قرمز در کنار دیگر ماهی‌های آکواریوم خودداری کنید. این ماهی‌ها از نظر شرایط نگهداری و زیستی باهم متفاوت هستند.
- در صورت دیدن هر نشانه‌ای از بیماری حتماً ماهی بیمار را از دیگر ماهی‌ها جدا و آب ظرف را عوض کنید. ماهی بیمار را باید در ظرفی جداگانه نگهداری و برای ضد عفونی کردنش هم کمی نمک به آب اضافه کنید.
- اگر پوستتان ساییدگی، بریدگی، خراش یا زخمی دارد از تماس مستقیم با ماهی یا آب تنگ یا آکواریومی که ماهی در آن قرار داشته پرهیزید. برای تعویض آب تنگ هم از دستکش استفاده کنید و پس از آن بدون درنگ دست‌های خود را با آب و صابون بشوید.
- پس از نوروز ماهی قرمزهای خود را در محیط‌های طبیعی مانند رودخانه‌ها و سد ها رهاسازی نکنید.

در برابر ماهی قرمزتان مسئولید

با آنکه نظرم‌ان همچنان به نخریدن ماهی قرمز است، اگر این موجودات ظریف و ضعیف را میهمان سفره هفت سینتان می‌کنید، پس از آن مسئولیت سلامتی‌شان با شماست. برای این منظور لازم است:

- این ماهی برای رشد و سالم بودن هم به غذاهای گیاهی و هم به غذاهای جانوری نیاز دارد. از غذای مناسبی برای او استفاده کنید. مانند سفیده تخم مرغ آب‌پز، جگر تازه گو سفند و کاهوی خرد شده.
- این حیوان بدون توجه به اینکه گرسنه یا سیر باشد، همواره در جست و جوی غذا است. از این روز روزی فقط دو بار و به میزان کافی برای او غذا بریزید.
- یکی از روش‌های اطمینان بخش از صحت تغذیه ماهی قرمز: بررسی مدفوع آن است. رشته مدفوع ماهی باید کوتاه و کمی حجیم و به رنگ غذای مصرف شده باشد. رشته‌های طولیل مدفوع که در هنگام شنا، شبیه دم به ماهی متصل هستند، نشانه تغذیه بیش از حد است.
- اندازه ذرات غذایی نباید بزرگ باشد، چون ماهی قادر به تغذیه مناسب نخواهد بود. همچنین بهتر است غذا در سطح آب شناور بماند تا ماهی به راحتی آن را بخورد.
- در صورتی که ماهی دچار مشکلات گوارشی است، غذاهای به آن را تا رفع مشکل متوقف کنید و پس از آن دوباره تغذیه را به حالت عادی برگردانید.
- بهتر است غذاهای خشک را پیش از دادن به ماهی خیس کنید، چون مصرف زیاد غذاهای خشک سبب نفخ شدید در ماهی می‌شود.
- تنگ ماهی باید شیشه‌ای و دهان‌گشاد باشد، چون مساحت سطح ظرف نشانی تقریبی از میزان اکسیژن حل شدنی در آب است.
- برای نگهداری طولانی مدت ماهی‌های قرمز در خانه باید برای هر قطعه ماهی که به اندازه یک انگشت طول دارد، دست‌کم یک لیتر آب درون ظرف بریزید و یک تاد و بار در هفته هم آب آن را عوض کنید.
- آب شهری دارای مقدار زیادی گاز سمی کلر است. از این رو بهتر است دست‌کم چند ساعت قبل، آب را در ظرفی بریزید تا کلر آن از بین برود و سپس ماهی را بایک توری نرم به آن منتقل کنید.
- برای شستن تنگ از نمک و مسواک استفاده کنید. نه مایع‌های شوینده و اسکاچ. به جای استفاده از لوازم تزئینی هم بهتر است از گیاهان طبیعی و کمی شن و ماسه برای کف تنگ ماهی استفاده کنید.

ماهی‌های قرمز از کجا آمده‌اند؟

ماهی قرمز یا گلد فیش از نظر جمعیتی بیشترین تعداد ماهی‌های آکواریومی را تشکیل می‌دهند که برخی برحسب علاقه و در طول سال از آن‌ها نگهداری می‌کنند و برخی هم به نگهداری کوتاه مدت آن‌ها در روزهای پایانی اسفند تا سیزده فروردین دل خوش‌اند و آن‌ها را به سادگی همراه با سبزه نوروزی‌شان به آب‌های روان یا استخرهای شهری می‌سپارند.

این ماهی‌ها حدود ۸۰ سال پیش از کشورهای جنوب شرقی آسیا، یعنی چین و ژاپن با نام حیوان زینتی وارد کشورمان شدند و به رسم سال نو چینی هاسر از سفره هفت سین ما ایرانی‌ها هم درآوردند. با این تفاوت که این ماهی‌ها بومی کشورهای جنوب شرقی آسیا بودند و برای محیط زیست ایران بیگانه محسوب می‌شدند. با این همه، خیلی زود با طبیعت کشورمان سازگار شدند.

چگونه سلامتی ما تهدید می‌شود؟

بسیاری فکر می‌کنند ماهی‌ها به ویژه نوع زینتی آن مانند ماهی قرمز بی‌خطرترین حیوان برای انسان‌ها هستند، در حالی که این طور نیست. ماهی‌ها هم می‌توانند بیماری‌های زیادی را به انسان منتقل کنند. عفونت‌های باکتریایی مانند مایکوباکتریوم، کمپیلوباکتر، ویبریو، اشریشیا، سالمونلا، کلیسیلا و استریپتوکوکوس اینیایی نمونه‌ای از این بیماری‌ها هستند که منشأ همه آن‌ها آبزیان است. نکته تأمل برانگیز ما چرا هم اینجاست که این عفونت‌ها سبب بیماری ماهی نمی‌شوند، بلکه انسان را بیمار می‌کنند. در این بین افرادی که شرایط خاص پزشکی دارند مانند بیماران مزمن، بیماران نقص ایمنی، کودکان و زنان باردار بیشتر در معرض خطر هستند.

چگونه بیماری آبزیان منتقل می‌شود؟

ماهی چه بیمار باشد و چه ناقل بیماری، در هر دو صورت می‌تواند از راه تماس پوستی یا گوارش انسان را بیمار کند. بنابراین خیلی مهم است که از تماس پوستی مستقیم با آب آکواریوم پرهیزیم و مراقب بچه‌ها هم باشیم که با ماهی‌ها بازی نکنند و در صورت آلوده شدن دستشان با آب آکواریوم یا تنگ ماهی، از دست زدن به چشم، بینی و دهان پرهیزند و حتماً دست‌هایشان را با یک شوینده مناسب بشویند، سپس چیزی بخورند. این موضوع درباره بزرگ‌ترها به ویژه بیماران مزمن و خاص هم صدق می‌کند، ولی چون بچه‌ها سیستم ایمنی ضعیف‌تری دارند، بیشتر درباره آن‌ها تأکید داریم.

۶۰ سال عمر و ۲ ماه زندگی

شاید ندانید، ماهی‌های قرمز طول عمری مشابه انسان دارند و اگر در شرایط مناسب قرار بگیرند تا ۶۰ سال هم می‌توانند زندگی کنند. این در حالی است که عمر مفید آن‌ها در تنگ‌های ماهی نوروزی ماه ۲ ماه هم نمی‌کشد و این مصداق دقیق حیوان‌آزاری است و با فرهنگ غنی و آموزه‌های دینی ما ایرانی‌ها هیچ‌گونه جور در نمی‌آید.